

RECENSIÓ DE

MATTILA, HEIKKI E. S. (2020). EL LATÍN JURÍDICO. HISTORIA, USO INTERNACIONAL, PROBLEMAS DE COMUNICACIÓN. EDICIONES JURÍDICAS OLEJNIK

Carles Duarte*

Resum

Paraules clau: llenguatge jurídic; dret romà; llatinismes; lingüística aplicada.

REVIEW OF

Mattila, Heikki E. S. (2020). El latín jurídico. Historia, uso internacional, problemas de comunicación. Ediciones jurídicas Olejnik.

Keywords: legal language; Roman law; latinisms; applied linguistics.

* Carles Duarte, director general de la Institució Cultural del CIC. cduarte@iccic.edu.

Citació recomanada: Duarte, Carles. (2021). [Recensió de *El latín jurídico. Historia, uso internacional, problemas de comunicación* de Mattila, Heikki E. S.] *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 75, 341-343. <https://doi.org/10.2436/rld.i75.2021.3656>.

L'eminent professor finlandès Heikki E. S. Mattila, que ha col·laborat en diverses ocasions amb la *Revista de Llengua i Dret* i és autor d'obres d'una gran projecció internacional en el camp del llenguatge jurídic com *Jurilinguistique comparée. Langage du droit, latin et langues modernes* (2012) i *Comparative Legal Linguistics. Language of Law, Latin and Modern Lingua Francas* (2013), ens ofereix ara en castellà una versió actualitzada i molt més completa del capítol dedicat al llatí dins d'aquests manuals de referència.

El dret contribueix d'una manera fonamental a configurar la nostra manera d'organitzar la societat i de definir els principis damunt dels quals es produeixen i es valoren les nostres interaccions amb els altres. En el nostre cas –i en el de força altres països europeus i llatinoamericans- devem a Roma la llengua i el dret, que hi tenen les seves arrels. Són molts els conceptes jurídics que en provenen i que ens ajuden a delimitar i a valorar els comportaments que incideixen sobre els altres. No es tracta pas d'una qüestió anecdòtica o marginal, sinó primordial. N'hi ha prou de comparar el sistema jurídic basat en el *Corpus iuris civilis* de Justinià amb el d'algunes societats africanes o de l'orient llunyà per adonar-nos-en.

Ara bé, el llenguatge jurídic llatí no ha estat només un instrument que en el passat va aportar consistència al procés de formació dels llenguatges jurídics desenvolupats en les llengües romàniques, sinó que continua ben present avui, per mitjà de mots, locucions i frases fetes que constitueixen un territori fecund per garantir la precisió i la intercomprensió en les comunicacions orals i en els documents de caràcter jurídic dins d'un mateix àmbit lingüístic, però també de vegades entre àmbits lingüístics diversos.

El professor Mattila ens presenta en aquest volum la situació dels països de nítides arrels en el dret civil romà, però també el cas dels països que van seguir el model britànic de l'anomenat *common law*, orientada a una política destinada a consagrar la supremacia del rei. Tot i la distància que aquests darrers països tenen respecte al món legal d'origen romà, es produeix la paradoxa que els juristes anglosaxons recorren sovint també a expressions i màximes llatines.

El professor Mattila ens recorda que el llatí només era llengua materna d'un part dels habitants de l'Imperi Romà, ja que arreu perviuen les llengües prèvies a la colonització i sovint el llatí en va quedar prou influït a l'hora d'evolucionar cap a una llengua romànica. A Occident el llatí i a Orient el grec hi exercien de llengua franca d'intercomunicació, amb el benentès que el llatí literari i el llatí familiar i popular anaven distanciant-se progressivament i aquest darrer adquiria perfils propis als diversos territoris.

L'Església i la ciència van ser claus en el manteniment del llatí com a llengua de cultura i l'anomenada *renovatio* carolíngia va comportar una dignificació del llatí escrit, que, per contrast, va comportar una presa de consciència dins del que coneixem com a Romània que el que parlaven i el que circulava per escrit eren ja de fet llengües diferents, l'una fruit de l'evolució de l'altra. I posteriorment el Renaixement i l'Humanisme van generar reforçaments del prestigi i de la posició social del llatí.

No és estrany, doncs, que els idiomes que, amb ritmes d'implantació diferents arreu d'Europa, van anar ocupant el lloc del llatí com a llengua jurídica adoptessin préstecs formals o de significat del llatí o s'hi generessin calcs d'aquesta mateixa procedència.

El professor Mattila s'atura en aquesta ocasió a analitzar més a fons la presència del llatí jurídic en el cas d'Anglaterra i dels països nòrdics. Hi constatem com el llatí hi quedava associat a precisió, solemnitat i intercomunicació entre parlants de llengües maternes diverses.

Avui el llatí roman latent en els llenguatges jurídics moderns tant pel que fa a la seva petjada en l'estil i la construcció dels textos com en aspectes relatius al vocabulari, però també en força ocasions emergeix explícitament com a llatínisme per raons retòriques, de representació (inscripcions en edificis, segells,...) o per expressar conceptes i principis jurídics definits (*de facto, prima facie,...*).

El professor Mattila, que ha examinat la presència de llatínismes en lleis, sentències i tractats jurídics (des del cas de Finlàndia al del Tribunal de Justícia de la Unió Europea), ens ofereix una visió prou completa sobre la seva importància i sobre la lenta, però progressiva reducció del seu ús, que té a veure amb la incorporació al món professional de noves generacions de juristes més proclius a una aproximació del llenguatge jurídic a la realitat lingüística quotidiana, sense perdre precisió ni dignitat, però evitant-hi artificiositats que generen una distància cada cop més difícil de justificar davant dels parlants comuns.

Els llatinismes poden ser expressions que comparteixen llengües diverses -sobretot en alguns àmbits, com el dret internacional públic i privat-, però no sempre són tan coincidents i tan unívocs com se solia considerar, com posa en relleu Mattila en aquest volum. Mattila arriba a posar damunt la taula, per superar aquests inconvenients, la millora de la formació en llatí dels juristes i l'elaboració de diccionaris jurídics llatins actuals amb visió i perspectiva internacional. Així mateix Mattila tracta dins el llibre de la petjada llatina en el món jurídic rus. I reflexionant sobre la millor manera de procedir pel que fa als llatinismes a l'hora de fer la traducció d'un text jurídic, es decanta per conservar-los, incorporant-hi una traducció explicativa, quan calgui evitar-hi dubtes interpretatius.

Mattila dedica també atenció dins del volum als calcs i als préstecs de significat des del llatí als llenguatges jurídics moderns, on es van crear termes o es van atribuir nous significats a termes existents seguint models llatins.

L'obra del professor Mattila, encapçalada per un pròleg aclaridor de David Efraín Misari Torpoco, es completa amb uns apèndixs utilíssims, destinats a presentar-nos els diccionaris de llatí jurídic existents a diversos països, una àmplia bibliografia i un índex d'expressions i màximes llatines.